

Irakaskuntza elebiduna Ipar Euskal Herrian: ahulguneak eta indarguneak

La educación bilingüe en el País Vasco Norte: debilidades y fortalezas

L'enseignement bilingue au Pays Basque Nord : faiblesses et forces

Bilingual education in the Northern Basque Country: weaknesses and strengths

URTEAGA, Eguzki
Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)
Soziologia eta Gizarte Langintza Saila
University of the Basque Country (UPV / EHU)
Department of Sociology and Social Work
eguzki.urteaga@ehu.eus

Noiz jaso: 2022-01-27

Noiz onartua: 2022-03-30

Nahiz eta Konstituzioaren 2. artikulua dioen frantsesa dela Errepublikaren hizkuntza, euskararen eta euskarazko irakaskuntzak hazkunde etengabea ezagutu du azken urteetan Ipar Euskal Herrian. Horri esker, irakaskuntza elebiduneko ikasleen kopuruak hazi dira eta irakaskuntza-eskaintza handitu zein ugartu da denborak aurrera egin ahala. Hazkunde horrek gutxietea komeni ez den hainbat oztopori aurre egin behar izan badie, euskararen eta euskarazko irakaskuntzak indarguneak dauzka, hala nola adostasunak lortzeko gailua, murgiltzearen esperimentazioa irakaskuntza publiko naiz pribatuan, helburu komun baten inguruan batutako hezkuntza eragileak ala martxan jarritako ebaluazio prozedurak.

Gako-hitzak: Irakaskuntza elebiduna, ordu parekotasuna, murgiltzea, euskara, Ipar Euskal Herria.

Aunque el artículo 2 de la Constitución establece que el francés es la lengua de la República, la enseñanza del euskera y en euskera ha experimentado un crecimiento constante en

los últimos años en el País Vasco Norte. Como resultado de ello, ha aumentado el número de alumnos en educación bilingüe y la oferta docente ha aumentado y se ha multiplicado con el transcurso del tiempo. Si es verdad que este crecimiento ha tenido que hacer frente a una serie de obstáculos que no deben subestimarse, es igualmente cierto que existen fortalezas en la enseñanza del euskera y en euskera, tales como el que sea una herramienta de construcción de consenso, la experimentación de la inmersión lingüística en la educación pública y privada, o que haya agentes educativos unidos por un objetivo común y procedimientos de evaluación.

Palabras clave: Educación bilingüe, paridad, inmersión, euskera, País Vasco Norte.

Bien que l'article 2 de la Constitution stipule que le français est la langue de la République, l'enseignement du basque et en basque a connu un progression constant au cours des dernières années au Pays Basque Nord. Il en résulte que le nombre d'élèves dans l'enseignement bilingue et l'offre d'enseignement ont augmenté et se sont multipliés au cours du temps. S'il est vrai que cette croissance a dû faire face à de nombreux obstacles qu'il ne faut pas sous-estimer, il faut reconnaître que l'enseignement du basque et en basque comporte certaines forces : un instrument d'élaboration de consensus, l'expérimentation de l'immersion linguistique dans l'enseignement public et privé, l'existence d'acteurs de la communauté scolaire unis par un objectif commun et la mise en place de procédures d'évaluation.

Mots-clés : Enseignement bilingue, parité, immersion, langue basque, Pays Basque Nord.

Although article 2 of the Constitution establishes that French is the language of the Republic, the teaching of Basque and in Basque has experienced constant growth in recent years in the Northern Basque Country. As a result, the number of students in bilingual education has increased and the teaching offer has increased and multiplied over time. If it is true that this growth has had to face a series of obstacles that should not be underestimated, it is equally true that there are strengths in the teaching of Basque and in Basque, such as the fact that it is a tool for building consensus, the experimentation of linguistic immersion in public and private education, or that there are educational agents united by a common goal and evaluation procedures.

Keywords: Bilingual education, parity, immersion, Basque, Northern Basque Country.

URTEAGA, Eguzki (2021). "Bilingual education in the Northern Basque Country: weaknesses and strengths", *Euskera*, 2021, 67: 211-246.

1. Sarrera

Ipar Euskal Herrian gertatzen ari den familia zein komunitate transmisioaren atzerakadak ezaugarritzen duen testuinguru soziolinguistiko batean (OPLB, GN eta GB 2017), koofizialtasun-ezaren eta dagokion hizkuntza politika-faltaren ondorioz (Urteaga 2004), euskara-frantsesa irakaskuntza elebiduna eta murgiltzearen bidezko euskararen irakaskuntza erronka nagusiak bilakatu dira euskararen biziraupena eta biziberritzea bermatzeko (Unesco 2010; 2017).¹ Ildo horretan, nahiz eta, 1992az geroztik, frantsesa Errepublikaren hizkuntza izan, Konstituzioaren 2. artikulua dioen bezala (Conseil Constitutionnel 2008), euskararen eta euskarazko irakaskuntzak hazkunde etengabea ezagutu du azken urteetan, izan dadila irakaskuntza publiko, pribatu kristau ala laiko asoziatiboan (Coyos 2010). Horri esker, ordu parekotasun eta murgiltze bidezko irakaskuntza elebidunak, lehen zein bigarren mailetan, hazten joan dira denborak aurrera egin ahala, eta irakaskuntza horren eskaintza handitu bezain ugaitu da denboraren poderioz.

Alabaina, hazkunde horrek gutxieste komeni ez den hainbat oztopori aurre egin behar izan die. Hain zuzen ere, eskola-ibilbidean zehar eta bereziki mailen arteko trantsizio uneetan gertatzen diren abandonuei, erabateko ordu berdintasun-eza gehitu behar zaizkie bigarren mailan, funtsean Etxepareren hizkuntza menperatzen duten irakasle formatuen gabeziarengatik (Añamendi Eusko Entziklopedia 2018). Horri guztiari, giza baliabideen eskasia erantsi behar zaio, batik bat irakaskuntza mailan, eta baita ere euskarazko baliabide didaktiko urriak. Aitzitik, une berean, euskararen eta euskarazko irakaskuntzak indarguneak dauzka, hala nola adostasunak lortzeko dispositibo egonkor bat, murgiltzearen esperimendua irakaskuntza publiko nahiz pribatu kristauean, helburu komun baten inguruan batutako hezkuntza eragileak, martxan jarritako ebaluazio eta ziurtatze prozedurak eta batezbestekoa baino emaitza hobeak (Urteaga 2019).

¹ Unesco-ren arabera, “hizkuntza bat desagertzeko arriskuan dago bere hiztunek uzten diotelarik erabiltzeari, bere erabilera esparru geroz eta txikiagoetara murrizten denean, bere hizkuntza erregistro eta estiloak geroz eta gutxiago baliatzen dituztenean, ala ondorengo belaunaldiei transmititzen uzten diotelarik” (Unesco 2017).

2. Irakaskuntza elebidunaren bilakaera

Hain justu, Ipar Euskal Herrian, historia luze bezain konplexu baten emaitza den irakaskuntza elebidunak hazkunde nabarmena ezagutu du azken urteetan. Hori agerian uzten dute hala ikasle kopuruaren handitzeak nola irakaskuntza eskaintzaren ugartzeak.

2.1. Irakaskuntza elebidunaren ezaugarriak

2.1.1. *Irakaskuntza elebidunaren historia laburra*

Euskararen eta euskarazko irakaskuntza ez da XX. mendean hasi, XVII. mendean gerotik jadanik indarrean baitzegoen, nahiz eta, garai hartan, helburu nagusia “euskaraz idatzitako testuak ulertzeko gai diren irakurleak formatzea den, (...) erlijio [kristauaren] hizkuntza bezala kontsideratua baita” (Coyos 2018: 3). Coyosek dioen bezala, “Eliza katolikoa ondo ezarria dago Ipar Euskal Herrian XVII. mendetik gora, Ziburun nabigazio eskola bat eta guzti dagoelarik” (Coyos 2013: 434). Horri, hainbat herritan, ezaugarri laikoak dituzten zenbait eskola gehitu behar zaizkie (Oyharçabal 1999). Bi mendetan zehar, irakaskuntza horrek bermatuko du “euskarazko irakurleago baten heziketa. Halaber, euskarazko literaturaren hedapena ahalbideratuko du [klase] herrikoietan” (Coyos 2013: 434). Funtsean, irakurketaren ikaskuntzan erdiratuz, “erlijioaren irakaskuntza faboratzen du, zeren katekesiaren irakaskuntzari lotua dago” (Coyos 2013: 435).

Aitzitik, Frantziako 1789ko Iraultzak eta, batik bat, Grégoire abadearen *Dialektoak suntsitzeko eta frantses hizkuntzaren erabilera unibertsalizatzeko behar eta baliabideei buruzko txostena* idatziak² (1794) euskararen irakaskuntzaren kasik erabateko desagerpena suposatu dute, zeren sortu berria den Errepublikak frantsesa inposatu nahi baitu Hexagono osoan (Urrutikoetxea 2018). Monarkiari, tradizioari eta obskurantismoari lotzen den Elizaren aur-

² Rapport sur la nécessité et les moyens d’anéantir les patois et d’universaliser l’usage de la langue française.

ka borrokatzeko bere nahian, “eskualde hizkuntzak” debekatzen ditu, eta hizkuntza nazional bakarra ezartzen du, frantsesa, alegia. Haren bidez, arrazionaltasunaren, modernitatearen eta unibertsaltasunaren baliokide den Ilustrazioaren idealak hedatu nahi ditu. Izan ere, Castoreok (1993) erakusten duen moduan, “euskara ia erabat desagertzen da irakaskuntzatik XIX. mendean zehar, erlijio irakaskuntzaren salbuespenarekin”; betiere Elizak bere gain hartzen duen mailan (Coyos 2018: 3). Euskararen zokoratze hori 1850eko martxoaren 15ean onartu zen Falloux legeak indartu zuen, irakaskuntza pribatu kristauaren egoitzen finantzaketa publikoa debekatzen baitu (Légifrance 2018a).

XX. mendearen erditsua itxaron behar da euskara berriz ere irakaskuntzan txertatu dadin, 1951ko urtarrilaren 11ko Deixonne legearen bozkarekin, jakinik bere xedea dela tokiko hizkuntzak eta dialektoak irakastea eskolan (Légifrance 2018b). Gutxi eta partzialki aplikatua izan arren, lege horrek euskara astero hiru orduz irakasteko aukera aurreikusten du. Era berean, 1959tik gora, euskarazko irakaskuntza hauspotu nahi duen Ikas elkartearen sorrera mugarrria izan zen (Oronos 2002; Urteaga 2021: 15-18). Baina, euskararen irakaskuntzak benetako bultzada jaso zuen 1970. hamarkadatik landa murgiltze eredia gauzatu zuten ikastolen agerpenarekin. Hizkuntza hori irakaskuntza sistemaren bitartez beraien haurrei transmititzeko borondatea adierazi zuten gurasoek sustaturik, lehen ikastola Arrangoitzen sortu zen 1969an. Azkar, ikastola berriak sortu ziren Iparralde osoan. Hasiera batean administrazio publikoek oztopatu baldin bazituzten, pixkanaka onartu zituzten, 1980ko hamarkada hasieran ofizialki aitortu aurretik, ikastolen federazioa den Seaska eta Frantziako Hezkuntza Ministerioaren arteko hitzarmena izenpetu ostean (EN, FS eta OPLB 2009).

Une berean, “Savary zirkularra” bezala ezagutua den 1982ko Hezkuntza Ministerioaren zirkular batek, aukera eskaini zuen ikasketen zati bat “eskualde hizkuntzan” egiteko. Horren ondorioz, Sarako eskolak lehen sail elebiduna ireki zuen irakaskuntza publikoan. 1983 eta 1986 bitartean, berderatzi sail elebidun sortu ziren Urruñan, Donibane Lohizunen ala Donibane Garazin, besteak beste. Irakaskuntza kristaua ez zen mugimendu horretatik aparte geratu, bere lehen gela elebiduna 1967koa baita, nahiz eta bere benetako garapena 1980ko hamarkadan suertatu. Denborak aurrera egin

ahala, administrazio publikoak orokorki eta Hezkuntza Ministerioak bereziki problematika hori bereganatu dute, ohartu baitira euskararen berreskurapena beraien eginkizuna dela eta, ildo horretatik, marjinala bilakatzen ari den familia transmisioaren higaduraren ondorioz, hezkuntza sistemaren bitartez burutzen den euskararen ikaskuntza lehentasun bat dela (MI, MCC eta MEER 2016: 46).

Izan ere, Hezkuntza Ministerioaren inplikazioa euskararen biziberritze politikan “pixkanaka indartu eta egituratu da urteak joan ahala, bereziki Pirinio Atlantikoetako Hezkuntza Ministerioaren Zerbitzuen Zuzendaritza Akademikoaren eta Pirinio Atlantikoetako Departamendu Kontseiluaren arteko hitzarmenen bitartez”; kontuan izanda Ipar Euskal Herria departamentu horretako zati bat dela, Biarnorekin batera (MI, MCC eta MEER 2016: 47). Horrek esan nahi du, “euskararen garapenaren aldeko ekintzak eta euskararen eta euskarazko irakaskuntzaren eskaintzaren egituraketak, adostasun amaigabeen oinarritutako lankidetzak ikuspegi bati erantzuten diotela” (MI, MCC eta MEER 2016: 47).

2.1.2. *Proposatutako irakaskuntza ereduak*

Sinplifikatuz, esan daiteke, irakaskuntza elebidunaren baitan, bi modelo bereizi daitezkeela: murgiltzea eta ordu parekotasuna.

Bereziki ikastolek praktikatzen duten murgiltze bidezko irakaskuntza elebidunaren ezaugarria da, nahiz eta beraien esklusibotasuna ez izan, “euskararen erabilera irakaskuntza hizkuntza gisa eta eskola ala zentroko eguneroko bizitzaren hizkuntza bezala” (MI, MCC eta MEER 2016: 46). Lege ala arau bakar batek ez duenez zehazki definitzen, jakinik ministerioaren zirkularrak eta ordenak Estatu Kontseiluak ezeztatu dituela 2002ko azaroaren 29ko erabakian, “murgiltze bidezko irakaskuntza hori, Hezkuntza Ministerioa eta Seaska federazioaren arteko hitzarmenaren baitan kokatzen da” (MI, MCC eta MEER 2016: 46). Modelo horren arabera, non ia irakaskuntza osoa euskaraz ematen den, frantsesa “pixkanaka sartzen da astero hiru ordurekin CE1en, bost ordurekin CE2n eta zortzi ordurekin CM1 eta CM2n” (MI, MCC eta MEER 2016: 46). Bigarren mailan, kasik klase guztiak euskaraz

emanak dira, frantsesa eta atzerriko hizkuntzak izan ezik. Paraleloki, esperimenezko batzuk aurrera eramanez, irakaskuntza publiko zein pribatu kristauan eta batik bat haur eskolan, esperimenezko pedagogikoari buruzko Hezkuntza Kodearen L.401-1 artikuluari esker” (IGEN eta IGAENR 2013).³

Irakaskuntza publiko zein pribatu kristauan praktikatzeko den ordu parekotasuneko euskara-frantsesa irakaskuntza elebidunak, zeinak 2013ko uztailearen 8ko Errepublikaren eskolaren birfundaziorako orientazio eta programazio legeak indartzen duen (Légifrance 2018c), “marko bat eskaintzen du, non eskualde hizkuntza den, une berean, ikasgai irakaskuntza eta jarduerak zein ikasketa anitzeko irakaskuntza hizkuntza” (MI, MCC eta MEER 2016: 46). Murgiltze ereduarekin alderatuta, euskararen erabilera ez bada hain intentsiboa, modelo horrek aukera eskaintzen du, ordutegi indartu bati esker, hizkuntza-maila onargarri bat lortzeko, kontuan izanda erabat frantsesduna dena baino hobea dela baina ikastoletan praktikatzeko dena baino okerragoa. “Zirkularra CERCLaren [ala hizkuntzentzako erreferentziatzeko marko europar komunaren] abiaraztea baino lehenagokoa denez, agertzen diren ezagutza-mailak ez daude definituak erreferentzia marko horren arabera” (MI, MCC eta MEER 2016: 46).

2.2. Matrikulazioen gorakada

Azken urteak ezaugarritzen dira matrikulazioen gorakada nabarmenarekin, lehen zein bigarren mailatan, bai murgiltze ereduari bai ordu parekotasuneko ereduari.

³ Hezkuntzaren Kodearen L. 314-1, L. 314-2, D. 314-2 eta D. 314-4 artikuluek diote, konfiantzaren eskolarako 2019ko uztailearen 26ko legea (2019-791 zenbakia) eta 2019ko abenduaren 18ko dekretua (2019-1388 zenbakia) onartu ostean, esperimenezko pedagogiko bat burutu daitezkeela atzerri ala tokiko hizkuntzen irakaskuntzaren arloan. Esperimenezko horrek, gehienik, bost urteko iraupena izan dezake, ikasketa zentroak egitasmo bat aurkeztu, autoritate akademikoak onartu eta administrazio publikoak informatu ondoren (Euzet eta Kerlogot 2021: 26). Horrez gain, Estatu-Eskualde hitzarmenak aurreikusten du, Ipar Euskal Herrian, “Hezkuntza nazionala bereziki engeiatzen dela, Akademiaren baliabideen baitan (...), talde pedagogikoak laguntzera irakaskuntza publikoan murgiltze ereduari oinarritutako irakaskuntza egitasmoak martxan jartzera” (Euzet eta Kerlogot 2021: 30).

2.2.1. *Izena emateen hazkunde nabarmena lehen mailan*

2010-2016 denboraldiak baieztatzen du aurreko bosturtekoan ikusitako joera, zeren, hiru sareetan (publikoan, pribatu kristauan eta asoziatiboan) gertatu diren ikasgela elebidunen irekiduren etengabeko gorakadari, irakaskuntza elebidunean matrikulatutako ikasle kopuruaren hazkunde nabarmena gehitu behar zaio, zeren, 2005 eta 2010 bitartean, “irakaskuntza hori jarraitzen duten ikasleen kopurua % 41a hazi da eta ikasle guztien % 26a ordezkatzen du, 2004an % 18a irudikatzen zuelarik” (MI, MCC eta MEER 2016: 48).

Ondorengo bosturtekoak hazkunderako joera hori baieztatzen du, zeren “sail elebidunetan ala murgiltze ereduan izena eman duten ikasleen kopuru orokorra 2004-2005ean ziren 5.930etik 9.839ra pasa da 2015-2016an”, hau da ikasle guztien % 24,5 izatetik % 38,2 izatera igaro da (MI, MCC eta MEER 2016: 48). Horrek esan nahi du, irakaskuntza elebidunaren efektiboan urteroko batezbesteko aurreratzea % 4,7koa izan dela, esan nahi baita 364 ikasle gehiagokoa izan dela urtero. Azpimarragarria da Seaskak ezagutu duela hazkunderik handiena ehunekotan 2010 eta 2015 bitartean” (MI, MCC eta MEER 2016: 48).

1. taula: Lehen mailako ikasleen banaketaren bilakaera irakaskuntza ereduaren arabera

Irakaskuntza eredu/ Urtea	Irakaskuntza elebiduna ala murgiltzekoa	Frantsesezko irakaskuntza
2004-2005	5.930	18.299
2005-2006	6.218	18.065
2006-2007	6.718	17.628
2007-2008	7.145	17.277
2008-2009	7.581	16.971
2009-2010	7.974	16.651
2010-2011	8.382	16.311

Irakaskuntza eredu/ Urtea	Irakaskuntza elebiduna ala murgiltzekoa	Frantsesezko irakaskuntza
2011-2012	8.728	16.176
2012-2013	9.007	16.116
2013-2014	9.236	16.030
2014-2015	9.456	15.905
2015-2016	9.839	15.893

Iturria: Hezkuntza Ministerioa eta EEP 2016: 49.

Zehazkiago, 2015-2016 ikasturtean, “sail elebidun ala murgiltze eredu-ko 9.839 ikasleetatik, 5.369k ikasketak egiten dituzte irakaskuntza publikoan, hau da % 54ek; 2.188 ikasle eskolatuak dira sare pribatu kristauan, esan nahi baita % 22; eta, gainontzekoak, hots 2.382 ikaslek, murgiltzeko eskola-ibilbidea jarraitzen dute Seaska sarean” (MI, MCC eta MEER 2016: 49).

Azken datuen arabera, 2020. urtean, 6.836 ikaslek izena eman dute sail elebidun publikoan, gorakada nabarmenarekin aurreko urtearekin alderatuta, 2019. urtean, 6.067 baitziren (Euzet eta Kerlogot 2021: 10). Horri gehitu behar zaio, eskola publikoan murgiltze eredu jasotzen duten ikasleen kopurua 512koa dela (Euzet eta Kerlogot 2021: 10).

2.2.2. *Matrikulazioen gorakada nabarmena bigarren mailan*

Bigarren mailako matrikulazioak gorantz doaz halaber, nahiz eta kopuruak txikiagoak izan lehen mailakoekin alderatuta, zeren ikasle ugarik sail elebidunak uzten baitituzte beraien eskola-ibilbidean zehar, batez ere haur eskola eta kolegioaren arteko eta baita kolegio eta lizeoaren arteko trantsizio faseetan. Guztira, 2015-2016 ikasturtean, kolegioko 2.326 ikaslek, hau da, seitik batek, eta lizeoko 583 ikaslek, hots, hamaikatik batek, jarraitzen dute *curriculum* hori. Aitzitik, “2010-2011 eta 2015-2016 bitartean, urteroko batezbesteko hazkundea % 4,6koa da kolegioan eta % 6koa irakaskuntza

orokorreko eta teknologikoko lizeoan” (MI, MCC eta MEER 2016: 49).⁴ Lan heziketari dagokionez, berria bezain eskasa da eskaintza, kontuan izanda, bosturteko horretan, soilik 60 ikasle inguruk izena eman dutela bertan.

2. taula: Irakaskuntza elebiduna ala murgiltzekoa jarraitzen duten ikasle kopuruen bilakaera bigarren mailan

Irakaskuntza eredia / Urtea	Irakaskuntza elebiduna ala murgiltzekoa	Frantsesezko irakaskuntza
2004-2005	356	1.263
2005-2006	369	1.413
2006-2007	352	1.473
2007-2008	419	1.546
2008-2009	418	1.687
2009-2010	471	1.751
2010-2011	436	1.854
2011-2012	483	1.931
2012-2013	482	2.015
2013-2014	522	2.099
2014-2015	575	2.188
2015-2016	583	2.326

Iturria: Hezkuntza Ministerioa eta EEP 2016: 50.

Sail elebidunetan ala murgiltzeakoetan izena eman duten ikasle horiei, hautazkoa den euskarazko ikasgaia jarraitzen dutenak gehitu behar zaizkie; jakinik 897 direla kolegioan eta 406 lizeoan. Horien artean aurkitzen dira sail elebiduneko ikasle ohiak, zeintzuk hezkuntza sistemaren bidez euskara

⁴ 2004-2005 eta 2015-2016 bitartean, hazkundea % 5,7koa izan da kolegioan eta % 4,6koa lizeoan (MI MCC eta MEER 2016: 49).

ikasten jarraitu nahi duten, intentsitate apalagoarekin izan arren (MI, MCC eta MEER 2016: 50).

Orokorki, 2015-2016 ikasturtean zehar, bigarren mailako 4.300 ikasle inguruk euskarazko irakaskuntza jaso dute, hau da, kolegioetan eta irakaskuntza orokor zein teknologikoko lizeoetan eskolatuak diren ikasle guztien % 21 ordezkatzen dute.

Azken datuei erreparaturaz gero, 2020. urtean 5.407 ikasle daude eskolatuak irakaskuntza elebidunean, 2018an 4.943 zirelarik (Euzet eta Kerlogot 2021: 10).⁵

2.3. Eskaintzaren ugaritzea

Matrikulazioen hazkundera bat doa irakaskuntza elebidunaren eta murgiltzeakoaren eskaintzaren handitzearekin.

2.3.1. Eskaintzaren handitzea lehen mailan

Irakaskuntza elebidunaren ala murgiltzeakoaren eskaintza nabarmen hazi da azken urteetan, Ipar Euskal Herriko eskoletako % 42 osatuzetik 2004-2005 ikasturtean, % 62 osatzeraino igaro baita 2015-2016 ikasturtean, esan nahi baita, 243 ikastetxeetatik 150ek proposatzen dutela. Gaur egun, irakaskuntza pribatu kristauan, “eskolen bi herenek (...) proposatzen dute, erdiek egiten zutelarik 2004-2005 [ikasturtean]. Aldiz, proportzio horiek % 54 eta % 34koak dira, hurrenez hurren, irakaskuntza publikoan” (MI, MCC eta MEER 2016: 50). Horrela, 2004 eta 2015 bitartean, elebitasuna ala murgiltzea aplikatzen duten 49 sail sortu dira: “34 publikoan, 5 pribatu kristauan eta 10 Seaskan” (MI, MCC eta MEER 2016: 50). Azken honen kasuan, ikastolak 20tik 30era igaro dira. Prozesu horrek aurrera darrai, zeren 5 irekitze berri gertatu baitira irakaskuntza publikoan 2016. ikasturtean.

⁵ Murgiltze eredia erabiltzen duten ikasleei dagokienez, lehen zein bigarren mailak batuta, guztira 4.018 haur eskolatuak daude ikastoletan 2020. urtean (Euzet eta Kerlogot 2021: 11).

Lurralde banaketari dagokionez, ikusi daiteke euskararen eta euskarazko irakaskuntzaren eskaintza presente dagoela Iparralde osoan, “nahiz eta oraindik gune batzuk dirauten non ezin daitekeen irakaskuntza elebiduna segitu”, ez irakaskuntza publikoan, ez irakaskuntza pribatu kristauan (MI, MCC eta MEER 2016: 50). Eskaintzaren hedadura oztopatzen duen osagaietariko bat da frantsesez soilik lan egiten duten irakasle-talde batzuen errezeloa irakaskuntza elebidun sailak sortu nahi direnean. Izan ere, kritiko agertzen dira sail elebidunen irekitze bakoitza frantsesezko irakasle plazen desagerpenarekin bat doanean. Egoera hori gertatzen da Hezkuntza Ministerioak ez duelako begi onez ikusten frantsesezko eta euskarazko irakasleen kudeaketa ezberdina egitea, bi sailak lehian jarriz. Horri guztiari gehitzea komeni da Hezkuntza Ministerioak erreparoa dauzkala eskaintza orokortzerako orduan eta ikasle kopuruen araberako irakasle lanpostuak sortzerako tenorean.⁶

2.3.2. *Eskaintzaren zabalkuntza bigarren mailan*

Bigarren mailan, irakaskuntza elebiduna ala murgiltzea proposatzen da 18 kolegio publikoetatik 14tan, eta 18 kolegio pribatuetatik 12tan (MI, MCC eta MEER 2016: 51).⁷ Murgiltzea presente dago Seaskaren 4 kolegioetan, Baionako kolegioa sortu ostean. Horrela, 2004 eta 2015 bitartean, eskaintza nabarmen hazi da “11 sail elebidunen sorrerari esker”, horietatik 8 eskola publikoan gertatu direlarik eta gainontzeko 3ak eskola pribatu kristauan (MI, MCC eta MEER 2016: 51). Eta, 2010 eta 2015 bitartean, 3 irekitze izan dira publikoan eta beste horrenbeste pribatu kristauan. Sorrera

⁶ Seaskari dagokionez, 2015-2016an, hiru ikastola berri ireki dira Azkaraten, Basusarrin eta Biriaturun; 2017-2018an, Bokaleko ikastolak ateak zabaldu ditu; 2019-2020an Arbona Ahetzeko Alhorga ikastola sortu zen; eta, 2021-2022an Bardozeke Xarnegu ikastolaren itzulia da. Guztira, 13 haur eskola eta 20 lehen maila kudeatzen ditu (Seaska 2022). Bestalde, 2020. urtean, 105 eskola publikok eskaintzen dute irakaskuntza elebiduna haur eskolan eta lehen mailan. 2018an, Uztaritzen sail berri bat ireki zen eta beste horrenbeste suertatu zen Armendaritzen; eta, 2019an, bi sail elebidun sortu ziren Baionako Brana eta Arbouet eskoletan (Ikas-Bi 2021).

⁷ 2019. urtean, eskola publikoan, 15 kolegiok eta 6 lizeok eskaintzen dute irakaskuntza elebiduna (Ikas-Bi 2022).

horiek aukera eskaintzen dute irakaskuntza elebidunaren eskaintzari delako lurralde-jarraitutasun bat emateko.

Hala ere, eskola-ibilbideak ez dira derrigorrez kolegiarik hurbilenean egiten, eskola-maparen eraginez. Esaterako, Baionako Jules Ferry eskolan izena eman duten ikasleek beraien ikasketak hurbil dagoen Albert Camus kolegioan egin beharko lituzkete. Baina, azken honek ez daukanez sail elebidunik, Marracq kolegiara joan behar dira. Egoera horrek gurasoak derrigortzen ditu Akademia Ikuskaritzari derogazioak eskatzera, eta honek eragina du eskoletako aniztasun sozialean.

Irakaskuntza orokorreko lizeoari dagokionez, aurrerapausoak eman dira eskaintzaren jarraitutasunean, hiru gunetan arazoak badiraute ere. Hain zuzen, ikasketa-ibilbide elebiduna posible da 8 lizeo publikoetatik 3tan, eta baita ere irakaskuntza pribatu kristauko 4 lizeotan eta Seaskako lizeo bakarrean. Honi guztiari gehitu behar zaio irakaskuntza teknologiko elebidunean dagoen eskaintza, zeren irakaskuntza pribatu kristauak aukera eskaintzen baitu antzeko ibilbidea jarraitzeko “Zientziak eta Kudeaketaren teknologiak” adarrean eta baita “Zientziak eta Osasunaren teknologiak” adarrean ere, matrikulazioak apalak izan arren. Izan ere, 2015-2016 ikasturtean, soilik 21 ikaslek izena eman dute bertan (MI, MCC eta MEER 2016: 53).

Lan heziketari dagokionez, “eskola-ibilbide elebidunak soilik proposatuak dira sare pribatu kristauren lau batxilergo profesionaletan, horietariko bat laborantza irakaskuntzari dagokiolarik” (MI, MCC eta MEER 2016: 54). Seaskak bere irakaskuntza-eskaintza ugaritu du Baionan daukan lizeoan, tokiko lan merkatuan eskaera gehien daukaten eremuetan sail proposamenak eginez, hau da “Zientziak eta Kudeaketaren teknologiak” eta “Zientziak eta Osasun zein Gizarte teknologiak” arloetan. Ziurrenik, eskaintza hori irakaskuntza publikora hedatuko da denboraren poderioz, zeren, gaur egun, ez baitago elebidun sailik irakaskuntza teknologiko eta profesionaletan.

Azpimarragarria da Seaskak zailtasun gehiago dauzkala bere irakaskuntza-eskaintza garatzeko eta anizteko orduan. Izan ere, irakaskuntzari buruzko 1850eko martxoaren 15eko Falloux legeak (Légifrance 2018a) eta lehen mailako irakaskuntzaren antolaketari buruzko 1886ko urriaren 18ko Goblet

legearen disposizio gehigarriek (Légifrance 2018d) ez dute aukerarik ematen irakaskuntza pribatuko irakaskuntzaguneak diru publikoarekin finantzatzeko, nahiz eta Hezkuntza Ministerioarekin itunpean izan. Hori dela eta, Seaskak nahiko luke salbuespen bat bezala kontsideratua izan, eskola laikoa, irekia eta doakoa izateaz gain, estatu-mailako programak errespetatzen baititu (MI, MCC eta MEER 2016: 54). Baina, momentuz, Hezkuntza Ministerioak aukera hori baztertzen du herritarren berdintasun printzipioaren izenean. Paradoxikoa dirudi, zeren beraien seme-alabak eskola horietan matrikulatzen dituzten gurasoek kostu bikoitza beraien gain hartu behar baitute: zergen ordainketa eta izen ematearena, horrelakorik ez delarik gertatzen irakaskuntza publikoaren aukera egiten duten gurasoentzat.

3. Irakaskuntza elebidunaren ahulguneak

Baina, euskara-frantsesa elebitasuna eta euskarazko murgiltzea aplikatzen dituen irakaskuntzaren hazkundeak hainbat oztopori aurre egiten die, hala nola eskola-ibilbidean zehar gertatzen diren abandonu sarriak, ordu parekotasuna bermatzeko zailtasunak bigarren mailan, euskal hiztunen giza baliabideen eskasia eta errekurso pedagogikoen urritasuna, azken hauek ugaritzen ari badira ere.

3.1. Eskola-ibilbidean zehar gertatzen diren abandonu maizkoak

Hain zuzen ere, sail elebidunak zabaltzeak euskarazko irakaskuntzan darraren hedapenak, sare pribatuan zein irakaskuntza publikoan, ez du ezkutatu behar eskola-ibilbidean zehar gertatzen diren abandonu sarriak, bereziki trantsizio uneetan, zeren abandonu horiek “% 9 ingurukoak dira haur eskola eta lehen maila bitartean, gutxi gorabehera % 28koak lehen maila eta kolegioaren artean, eta % 50 ingurukoak kolegioa eta lizeoa bitartean” (MI, MCC eta MEER 2016: 54).

2016an, Ipar Euskal Herriko kolegioetan eskolatuak dauden seigarren mailako ikasleen guraso guztiei Hezkuntza Ministerioak eta EEPk egindako kontsulta baten arabera, non galdetzen zen zer arrazoigatik uzten duten

irakaskuntza elebiduna ikasleek eta beraien gurasoek kolegioan sartzera-koan, ikasleek hiru arrazoi nagusi aipatzen dituzte: “euskararen zailtasun propioa, «Historia eta Geografia» ikasgaia euskaraz lantzeko beldurra, eta suposatzen duen lan gehigarria” (MI, MCC eta MEER 2016: 54). Gurasoek, aldiz, honakoak aurreratzen dituzte: “beraien seme-alaben hautua errespetatzeko kezka, eta baita ere beraiek laguntzeko ezintasuna, ez baitira euskal eledunak” (MI, MCC eta MEER 2016: 54). Horri guztiari gehitu behar zaio ez dagoela nahiko kolegio elebidunik lurralde osoan, hainbat ikasle derri-gortuz edo kilometro ugari egitera euskaraz ikasi ahal izateko edo barnetegia aukeratzera, horrek suposatzen duen kostu afektiboarekin, bai ikasleentzat bai beraien gurasoentzat.

Kolegioaren eta lizeoaren artean gertatzen diren abandonu ugarietako dago-kienez, honako faktorea aipa daiteke: “hirugarren ikasturtearen amaieran gertatzen den orientazioaren eragina, ikasle guztiak ez baitira bigarren orokor eta teknologikora pasatzen” (MI, MCC eta MEER 2016: 55).

Hala ere, murgiltzearen eta ordu parekotasunaren bidezko irakaskuntza-ren abandonuak “ez du beti esan nahi euskarazko ikaskuntza eteten denik”, zeren ikasle askok aukeratzen baitute, bere ordeztan, kolegio zein lizeoek proposatzen duten euskarazko hautazkoa (MI, MCC eta MEER 2016: 55). Hauta honek aukera eskaintzen die ikasgai hori batxilergoan aurkezteko, horrek suposatu dezakeen puntuazio hobekuntzarekin.

Abandonu kopuru handiena hezkuntza-mailen arteko trantsizioetan gertatzen bada, etenak suertatzen dira eskola-ibilbide osoan zehar ere, ikasturte batetik bestera eta irakaskuntza ziklo baten barruan. Ez hain ugariak izan arren, ez dira horrenbestez erdeinagarriak, zeren “% 4 ingurukoak dira urteroko eskola elebidun publiko eta pribatuetan” (MI, MCC eta MEER 2016: 55). Izan ere, sei ikasletik batek eskola-ibilbide elebiduna uzten du prestatzeko kurtsoaren eta lehen mailako bigarren kurtso ertainaren artean, abandonua % 15ekoa delarik bigarren mailako seigarrenaren eta hirugarrenaren artean. Konparatiboki, abandonuak txikiagoak dira Seaskan, % 1 ingurukoak baitira, batik bat gurasoen hizkuntza kontzientzia zein motibazioa handiagoga-tik, benetan nahi dutelako beraien seme-alabek bigarren mailako ikasketak euskaraz egin ditzaten eta hizkuntza hori ondo menperatu dezaten.

3.2. Ordu parekotasun ez-erabatekoa bigarren mailan

Ordu parekotasuna benetakoa bada lehen mailako gela elebidunetan, 12 ordu irakatsiak baitira euskaraz eta beste horrenbeste frantsesez, ez da gauza bera gertatzen bigarren mailan (MI, MCC eta MEER 2016: 55-56). Hain justu, bigarren mailako eskola-ibilbide elebidun guztietan, “Historia eta Geografia ikasgaia proposatua da ikasgai ez-linguistiko gisa, esan nahi baita euskaraz irakatsia den ikasgai bezala” (MI, MCC eta MEER 2016: 56). Hori dela eta, praktikan, “elebitasunari eskainitako ordutegia irakaskuntza-denboraren % 25 ingurukoa da”, ordu parekotasunetik urrun, beraz. “Urrutiago joateko eta euskarazko irakaskuntza beste ikasgaietara hedatzeko zailtasun nagusia giza baliabideen mailan kokatzen da, zeren, diziplina espezializazioak beharrezkoak izateak euskara menperatzen duten irakasle kopurua biderkatzen du” (MI, MCC eta MEER 2016: 56). Aitzitik, euskaraz ari den irakasle bat ikasgai bat emateko gai bada ere, beharrezkoa da “lanpostu bat hutsik geratu dadin eskola horretara bidalia izateko eta irakaslea prest izatea bertara igorria izateko” (MI, MCC eta MEER 2016: 56). Horren ondorioz, gaur egun, soilik Baionako Marracq kolegioak eta Hendaiaiko Irandatz kolegioak eskaintzen dute benetan elebiduna den ikasketa-ibilbide bat, ordu parekotasuna errespetatuz.⁸

Irakaskuntza orokorreko lizeoari dagokionez, “Historia eta Geografia ikasgaia proposatua da ere bai ikasgai ez-linguistiko gisa hala sare publiko nola pribatu kristauetako curriculum elebidunetan” (MI, MCC eta MEER 2016: 56). Egoera horren jatorrian dago sailen dibertsifikazioa (zientziak, gizarte eta ekonomia zientziak, letrak), zeinek ezinezkoa bilakatzen duen, ikasle kopurua aintzat hartuta, beste ikasgai batzuetara hedatzea; jakinik Historia eta Geografia irakasgaia dela, Gorputz Hezkuntzarekin batera, ikasgai ez-linguistiko bakarra, zeinak oinarri programatiko komuna daukan irakaskuntza orokorreko hiru espezialitateetan.

⁸ Panorama horren aurrean, “autoritate akademikoak ahalegindu dira beraien diziplina euskaraz eman lezaketen irakasleak [identifikatzen] eta formatzen” (ME, MCC eta MEES 2016: 56).

3.3. Giza baliabideen eskasia irakaskuntza mailan

Hezkuntza Ministerioak aitortzen duen bezala, giza baliabideen eskasia erakundeek daukaten zailtasun nagusia da eskaintza elebiduna sendotzeko tenorean, bai lehen bai bigarren mailetan (MI, MCC eta MEER 2016: 59).

Lehen mailaren kasuan, euskarazko irakasleak kontratatzeko kanpoko konkurtso bereziak zailtasunak ditu eskaintzen diren lanpostuak betetzeko, azken urteetako datuek erakusten duten bezala.

Kanpoko konkurtso publikoari dagokionez, 2014an, non 8 plaza eskaintzen diren, 22 hautagaik izena eman dute, 8 aurkeztu dira eta lehen fasea gainditu duten guztiek lanpostua lortu dute. 2015ean, aldiz, nahiz eta 12 plaza eskaini diren, 17k izena eman dute, horietariko 9 aurkeztu direlarik eta 7 onartuak izan direnean. 2016an, non beste 12 lanpostu eskaini diren, matrikulatu diren 15etatik, 10 aurkeztu dira, 9k lehen fasea gainditu dute eta 7k bigarrena (MI, MCC eta MEER 2016: 59).

Egoera antzekoa da, bariozioak izan arren eta lanpostu kopuru txikiago batekin, irakaskuntza kristauaren kanpo konkurtsoetan eta Frantses Errepublikako Hizkuntzen Goi Mailako Institutuak antolatutako eta kudeatutako kanpo konkurtsoetan, ondorengo datuek agerian uzten duten gisara:

3. taula: Kanpoko konkurtso pribatua: irakaskuntza kristaua

	Matrikulatuak	Aurkeztuak	Onargarriak	Onartuak	Plazak
2014	9	5	2	1	1
2015	6	3	2	1	2
2016	5	4	2	1	1

Iturria: MI, MCC eta MEER 2016: 59.

4. taula: Kanpoko konkurtso pribatua: Frantses Errepublikako Hizkuntzen Goi Mailako Institutua

	Matrikulatuak	Aurkeztuak	Onargarriak	Onartuak	Plazak
2014	7	1	0	0	4
2015	6	5	4	4	6
2016	12	11	11	8	8

Iturria: MI, MCC eta MEER 2016: 59.

Datu horiek islatzen dute zer zailtasun dauden erretreta hartzen duten irakasleak ala euskarazko konkurtso bereziaren bidez kontratatuak diren irakasleak ordezkatzeko. Azken hauen kasuan, eskoletan zuzendaritza karguak, irakaskuntza espezializatu postuak ala frantsesezko irakaskuntza asumitzeko borondatea erakutsi dute, batetik, irakaskuntza elebidunak planteatzen dituen zailtasunak direla-eta, euskara ikaslaraztea zailagoa baita, eta, bestetik, maila askotako gelak ugariak baitira. Horrez gain, “epe ertain eta luzean, bajaran dauden irakasleen ordezkapena ez dago beti bermatuta (MI, MCC eta MEER 2016: 59).

Bigarren mailan, euskarazko irakasleen kontratazioa baldintza hobegotan egiten da, eta plazak orokorki beteak daude, ondorengo datuek erakusten duten bezala:

5. taula: Euskarazko kanpoko CAPES publikoa

	Matrikulatuak	Aurkeztuak	Onargarriak	Onartuak	Plazak
2014	4	3	2	1	1
2015	9	2	2	1	1
2016	5	4	3	2	2

Iturria: MI, MCC eta MEER 2016: 60.

Historia eta Geografia ez den beste ikasgai batzuetara euskarazko irakaskuntza kolegioan zabaltze aldera, EEPk bigarren mailako irakasleak kontsul-

tatu ditu 2010. urtean, *Euskaraz irakatsi? Gaitasunak, nahiak eta heziketa beharrak* deituriko txostenean (MI, MCC eta MEER 2016: 59). Horren birtartez, “beraien diziplina euskaraz irakasteko prest izango liratekeen irakasle euskal eledunak identifikatu nahi ziren. 41ek modu baikorrean erantzun dute eta, beraien euskara-maila neurtu ostean, 13k Errektoretzak antolatutako formakuntza bat jarraitu dute eta beraien diziplina euskaraz ematera baimenduak izan dira” (MI, MCC eta MEER 2016: 60).

Gugandik hurbilago, beste dispositibo batek aukera eskaini du beraien ikasgaia euskaraz emateko nahia adierazi duten irakasleak identifikatzeko. “Hizkuntza heziketa intentsiboa eskaini zaie, zeinen helburua den, une berean, euskara-maila ona lortu dezaten, C1 mailakoa alegia, eta euskararen irakaskuntzaren praktika pedagogikoa burutu dezaten” (MI, MCC eta MEER 2016: 60). Horrela, irakaskuntza pribatuko sei irakasle AEK-k formatu ditu 2013-2014 ikasturtean, opor denboraldian batik bat, EEPren laguntza ekonomikoari esker. Finantzaketa hori osatu da irakaskuntza pribatuko langileen heziketa iraunkor eta eskolei propioak zaizkien funtsekin.

2016-2017 ikasturterako, “diozesiar zuzendaritzak formakuntza jarraitzeko prestutasuna erakutsi duten 9 irakasle identifikatu ditu, beti ere heziketa baimena lortzen badute” (MI, MCC eta MEER 2016: 60). Irakaskuntza publikoari dagokionez, lehen mailako 5 irakaslek eta bigarren mailako 3 irakaslek formakuntza bat jarraitu dute 2015-2016 ikasturtean euskarazko ikasketa bat egin dezaten eta irakaskuntza elebidunari loturiko praktika pedagogikoak burutu ditzaten. Beste lehen mailako 8 irakaslek eta bigarren mailako 3 irakaslek gauza bera egin dute 2016-2017 ikasturtean. Finantzaketa EPPk eta Heziketarako Eskubide Indibidualak bermatzen dute, irakasleen ordezkapena Bordeleko Errektoretzak bere gain hartzen duenean.

Irakasle titularren hizkuntza kalifikazioaren prozedura formalizatu da, Bordeleko akademiako Errektoretzaren, EEPren eta Akitaniako hiru unibertsitateen arteko hitzarmen-marko baten bidez. Hitzarmen hori euskarazko eta euskara irakasleen heziketara eskainia dago (MI, MCC eta MEER 2016: 60). Zehazkiago, honako helburu hauek bete nahi ditu:

- “etorkizunean, lehen mailako irakasleen hasierako heziketan praktika elebidunen irakaskuntzari loturiko dimentsioa geroz eta gehiago kontuan hartzea”;
- “euskarazko irakasleen kontratazioaren kanpo-konkurtsu berezira aurkeztuko diren hautagaien hizkuntza-maila nahikoa bermatzea”;
- “gaur egun, frantsesez irakasten duten eta euskaraz irakasteko boluntarioak diren irakasle titularrei euskarazko formakuntza trinko bat eskaintzea”, eta
- “euskal eledunak diren ikasleak euskararen eta euskarazko irakaskuntzaren lanbideei sentsibilizatzea. Aurreikusitako ekintzen artean daude, lizentziaturako bigarren ala hirugarren urteetan dauden 10 ikasle kontratatzea irakasle-aprendiz gisa, zeinak ordainduak izango diren ikasketak egiten dituzten bitartean, une berean, astean egun batez praktikak burutuko dituztelarik eskola batean” (MI, MCC eta MEER 2016: 61).

3.4. Euskarazko baliabide didaktiko urriak

Giza baliabide urriekin batera, batik bat irakaskuntza mailan, euskarazko baliabide didaktiko eskasa nabari da; jakinik “euskarazko eta euskararen irakaskuntzak eskualdeko ikuskaritza pedagogikoak, barrutiko ikuskaritzak eta Ikas pedagogia guneak proposatutako baliabide pedagogikoak eskatzen dituela” (MI, MCC eta MEER 2016: 67). 2003az geroztik, botere publikoak erabat jabetu dira, euskara biziberritzeko eta euskararen sustapena segurtatzeko hizkuntza politikaren baitan, garrantzitsua dela “irakasleentzako eta euskararen zein euskarazko irakaskuntzaren sail ezberdinetan eskolatuta dauden ikasleentzako euskarazko baliabide pedagogikoak garatzea” (MI, MCC eta MEER 2016: 67). Borondate hori Hezkuntza ministerioaren eta Ikas gune pedagogikoaren arteko lankidetzak hitzarmenaren izenpetzean islatzen da, jakinik Ikas dela material pedagogikoaren ekoizpen, edizio eta hedapenaren arloan diharduen zerbitzu publiko bat. Izan ere, 2006ko irailan sinatu zen hitzarmen-marko hirutarikoa, EEP gehitu baitzitzaion. Hitzarmen hori 2010ean eta 2014an berritu zen.

2015ean, bere eginkizuna aurrera eramateko, Euskararen Erakunde Publikotik 350.000 euroko dirulaguntza jasotzeaz gain, Ikas-ek Bordeleko Errektoretzak bere esku jarritako irakasleriaren laguntza izan du. Era berean, “Ikas gunek onura ateratzen die kopia eskubiderako esplotazioaren zentro frantsesari eta, bereziki, ekoizpenen salmentaren diru-sarrerei” (MI, MCC eta MEER 2016: 67). Horri dagokionez, komeni da zehaztea “gazteentzako obrak eskoletan urririk banatuak direla. Horrela (...) azaltzen da euskarazko obren erosketa frantsesezkoekin lehian ez jartzeko borondatearekin” (MI, MCC eta MEER 2016: 67). Aitzitik, sorospen ekonomiko, humano eta editorial hori esanguratsua bada, ez dago sail elebidunen eta euskaraz irakatsitako ikasgaien hedapenaren garapenak adierazten duen erronkaren mailan.

Euskarazko ekoizpen editoriala areagotzearekin batera, lau erronkei aurre egin behar zaie:

1. Ikas-ek proposatutako obra ugari paperez daude, eta eskolek informazioaren eta komunikazioaren teknologia berrien erabilpen geroz eta handiagoa egiten dutenez, beraien erabilpena mugatzen dute eta beraien eguneratzea zailtzen dute, kostu gehigarri bat suposatzen baitu.
2. Hasiera batean, eskaintza editorialaren funtsezko zatia frantsesez idatzitako eskuliburuen itzulpenean oinarritzen da. Hori dela eta, edukia ez da erabat egokitzen irakaskuntza elebidunaren eta murgiltzezkoaren berezitasunei, ezta ere lurraldeari propioak zaizkion ezaugarriei, bere osagai kultural zein historikoetan.
3. Formatu digitalean eta sarbide askean dagoen ekoizpenaren urritasuna, testuinguru batean non kultura digitala erronka garrantzitsua den hezkuntza sistemarentzat. Hala ere, geroz eta gehiago, gune pedagogikoek eta argitaletxe espezializatuek arreta geroz eta handiago jartzen diote ordenagailu, *tableta* ala MP3ren bitartez eskuragarri diren baliabide digital zein interaktiboiei.
4. Kolegio mailako ekoizpen editoriala lehenesteko beharra, zeren ikas-keta-ibilbidean haustura bat suertatzen baita lehen eta bigarren mai-

len artean, eta ezinbestekoa baita euskarazko irakaskuntzaren garapena geroz eta ikasgai gehiagotan laguntzea, 2014an berriro zen hitzarmenaren norabideek azpimarratu zuten bezala (MI, MCC eta MEER 2016: 68).

4. Irakaskuntza elebidunaren indarguneak

Irakaskuntza elebiduna ala murgiltzekoa lagundu daitezke adostasunerako gailu egonkor batekin, murgiltze linguistikoaren esperimentazioaren bidez irakaskuntza publiko zein pribatu kristauan, helburu komun baten inguruan hezkuntza eragileak batuz eta ebaluazio zein ziurtatze prozedurak martxan jarritz.

4.1. Adostasunerako gailu egonkor bat

Euskararen eta euskarazko irakaskuntzaren goraldiak eskatzen du hartaz axolatzen diren eragile guztien arteko adostasun gailu egonkor bat edukitzea. Euskararen Erakunde Publikoaren inguruan antolatuta dagoen itun horrek, harremanen jariatasuna eta informazio trukaketa ziurtatzen ditu. “Lehen graduko eskola-maparen operazioek ikuspegi kolaboratibo hori erabat irudikatzen dute, politika koherente zein partekatuen seinale direlarik” (MI, MCC eta MEER 2016: 47). Ildo horretan, edozein sail ala gela elebidun irekitzea, argiki definitua den prozeduraren objektua da, zeinen gauzatzea EEPk burutzen duen: “udalarekin adostasuna, irakasle-taldearen informazioa, familien informazioa, eskaeren bilketa, erantzunen analisia, inkestaren emaitzen transmisioa autoritate administratiboetara” (MI, MCC eta MEER 2016: 48). Ondoren, Hezkuntza Ministerioko zerbitzu-taldeak zuzendari akademikoari dagokio egokiak diren erabakiak hartzea. Hori dela eta, EEPk inplikatuak dauden eragileen arteko adostasun egituratu bat ahalbidetzen du, esan nahi baita, hautetsi, familia, eskola, akademia ikuskaritza eta sare pribatuen artekoa.

Aitzitik, adostasun-gailu horrek ez ditu eskola-maparen inguruan sortzen diren desadostasun zein tentsio guztiak desagerrarazten. Izan ere, esko-

la-maparen inguruko logikek ez dute nahitaez bat egiten: “batetik, euskarazko eta euskararen irakaskuntzaren eskaintzaren hedapena dinamika boluntarista da, eta, bestetik, irekitze-mugimendua arautzeko beharra aurrekontu-marko jakin batean kokatzen da eta euskara zein euskal kultura irakasteko eskuragarri diren giza baliabideen eskuragarritasunen araberakoa da” (MI, MCC eta MEER 2016: 48). Horri dagokionez, komeni da azpimarratzea “EEPk kudeatzen duen adostasun-gailua behar bezala ibili dela, nahiz eta 2008tik 2012rako aurrekontu-markoa erretreta hartu duten bi funtzionarioetatik bat ez ordezkatu izanak baldintzatu duen” (MI, MCC eta MEER 2016: 48). Horrek esan nahi du euskararen ikaskuntzaren aldeko dinamika baieztatzen dela, tirabirak izan arren.

4.2. Murgiltzearen esperimentazioa irakaskuntza publiko zein pribatu kristauan

Sail elebidunetan matrikulatuak diren ikasleen hizkuntza-gaitasuna hobetze-aldera, “lehen mailako sail elebidunetan euskarazko irakaskuntzaren ordu kopurua handitzea eskatzen duen esperimentazioa aurrera eramán da”, bai irakaskuntza publikoan bai irakaskuntza pribatuan. Horrek, euskararen irakaskuntzarekiko Hezkuntza Ministerioaren jarrera-al daketa agerian uzten du (MI, MCC eta MEER 2016: 57). Hain zuzen ere, “eskaera sozial bati erantzuten zion jarrera kasik defentsibo batetik, bere eginbeharren errespetu hertsu batean oinarrituz, eta, ondoren, politika publiko baten akonpainamendu batetik, badirudi Hezkuntza Ministerioa pixkanaka igaro dela sustapen eta ekimen-hartze jarrera batera” (MI, MCC eta MEER 2016: 57). Ildo horretan, irakaskuntza publikoko haur eskoletan egiten diren esperimentazioek agerian uzten dute Hezkuntza Ministerioak borondatea daukala, haur eskolaz gerortik, “ekintza eremu berrietan inbertitzeko, ikasleriaren hizkuntza-oinarriak indartzeko eta euskarazko hizkuntza automatismoak errazteko” (MI, MCC eta MEER 2016: 57).

Eskolaren etorkizunerako orientazio eta programazioari buruzko 2005eko apirilaren 23ko legearen 34. artikulua ahalbidentzen duen esperimentazio

horrek (BO, 2005) ondorio gisa izan du, 2011n, “eskaeraren formalizazioaren testuingurua, baldintzak, urratsak eta modalitateak baztertzen dituen protokolo zehatza” onartzea (MI, MCC eta MEER 2016: 57-58). Erakusten du “esperimentazio horiek aurrera eramanak direla eskola-egitasmoen marakoaren baitan, hiru eta bost urte bitarteko epean, eta gauzatuko direla eskolen, irakasle-taldeen eta familien boluntariora oinarri batean, familia bakoitzaren oniritziarekin” (MI, MCC eta MEER 2016: 58). Azkenik, “protokoloak urteroko ebaluazio bat aipatzen du, zeinaren modalitateak autoritate akademikoek zehaztuko dituzten esperimentazioa abiarazten denetik” (MI, MCC eta MEER 2016: 58). Protokoloak baita ere aurreikusten du, “haur eskolaz haratago, murgiltze ereduari jarraitutasun bat emateko aukera” (MI, MCC eta MEER 2016: 58).

Gaur egun, proposatutako modeloa ez da homogenea, zeren, “eskola batzuetan, haur eskolako lehen urteetan, irakaskuntza erabat euskaraz ematen da eta ordu parekotasuneko forma elebidunean jarraitzen da sekzio handian. Beste ikastetxe batzuek, aldiz, haur eskolako hiru urteetan zehar euskararekiko esposizio bat proposatzen dute denboraren hiru laurdenetan, geratzen den azken laurdena frantsesaren irakaspenari gordez” (MI, MCC eta MEER 2016: 58).

2015. ikasturtean zehar, murgiltze eredu 8 eskola publikotan eta 18 ikasgune pribatutan esperimentatu da. Orduz geroztik, aurrerapena erregularra izan da, zeren 4 sail berri sortu dira 2016az geroztik, eta hori, esperimentazio-gailua konplexua izan arren, zeinak “murgiltzeko eremu elebidun baten eta eredu arrunt baten elkarbizitza mantentzeko obligazioa inplikatzeko duen, horrek eragina daukalarik eskolaren barne-antolaketan” (MI, MCC eta MEER 2016: 58). Horrez gain, “gela elebidunen eta hizkuntza bakarreko gelen efektiboen desorekaren jatorrian izan daitekeela jakinik, familien oniritzia ezinbestekoa da” (MI, MCC eta MEER 2016: 58). Azkenik, “irakasle-taldeko kohesio indartsua eta familiekiko beraien inplikazio sendoa, komunikazio, esplizitate eta uste osoa aurretiko baldintzak dira” (MI, MCC eta MEER 2016: 58). Horrekin batera, kontziente izan behar da esperimentazioa zalantzan jarria izan daitekeela irakasleen lekuz aldatzeen ondorioz.

4.3. Helburu komun baten inguruan batutako hezkuntza eragileak

Hezkuntza-eragileen gehiengo zabalak bere atxikimendua erakutsi dio eskola bidezko euskararen biziberritzeari. “Guztien adostasuna dago, izan dadila hautetsien, elkarte-eragileen, irakasleen, autoritate akademikoen eta, orokorri, erakunde publiko guztien artean” (MI, MCC eta MEER 2016: 63). Euskararen Erakunde Publikoaren eginkizuna azpimarragarria da, interes publikoko elkarte bezala, helburu komun eta ekintza baliabideak jartzerako orduan.

Horri dagokionez, irakaskuntza elebidunarekiko familien sentsibilizazioa funtsezko erronka da. Ikuspuntu horretatik, *Gurasoei azalduetako irakaskuntza elebiduna* izenburua duen liburuxka osatu du EEPk, Hezkuntza Ministerioaren laguntza pedagogikoarekin (MI, MCC eta MEER 2016: 63).

Paraleloki, “ikasle-gurasoen elkarteak oso inplikatuak eta presente daude eskoletan” (MI, MCC eta MEER 2016: 63). EEPrengandik dirulaguntzak jasotzen dituzte beraien jarduera aurrera eramateko, zeina oinarritzen den, besteak beste, gurasoen informazioan eta sentsibilizazioan. Elkarte horiek errelebo garrantzitsu bezain aktiboak dira hizkuntza-eremuan finkatutako orientazioetan, eta liberatuak dauzkate horretarako. Eusko Jaurlaritzaren laguntzarekin, Ikas-Bik eta EEPk izenpetutako hitzarmena horren erakusle da, zeren elkarte horrek “irakaskuntza elebidunaren etengabeko sustapen eta jarraipen ekintza aurrera eraman behar du, eskoletako eguneroko ibilmolde eta bizitik ahalik eta hurbilen, sentsibilizazio eta sustapen bilkuretan parte-hartuz ala (...) irakasle-taldeak garapen ekintzak hautatzera bultzatuz, beti ere euskararen erabilerara norabidetuta dauden eskolaz kanpoko egitasmoak martxan jartzeari begira” (MI, MCC eta MEER 2016: 63-64).

4.4. Ebaluazio eta ziurtatze jardunbideak martxan jartzea

Ebaluazio zein ziurtatze jardunbideak martxan jartzea aurrerapausoa izan da irakaskuntza elebidunaren ala murgiltze ereduaren finkatze eta garapenean. Preseski, komeni da aipatzea, 2006az geroztik, EEPk osatutako hizkuntza politika egitasmoak azpimarratzen duela “euskaraz lortutako hizkuntza gaitasunen ziurtatze marko bat aurreikusi behar dela” (MI, MCC eta MEER 2016: 65).

Adierazitako helburuak oinarritzen dira, “euskararen eta euskarazko ikaskuntzan, mailaz maila lortu beharreko gaitasunen prozedura-multzoak finkatzean, dauden erreferentzia sistemetan oinarrituz” (MI, MCC eta MEER 2016: 65).

Hain zuzen ere:

2000. urte hasieran, hizkuntza-gaitasunen ebaluazio batzuk jadanik egin baziren haur eskolan, hautazkoak izateaz gain, ez ziren erabilgariak euskararen menperatze maila jakin bat bermatzeko. 2008-2009 ikasturtea itxaron beharko da Hezkuntza Ministerioaren ikuskariak euskarazko irakaskuntzaren ebaluazio prozedura bat osatu dezan, lau hizkuntza gaitasun nagusietatik abiatuz: ahozko eta idatzizko ulerkerak, eta ahozko eta idatzizko espresioa. (MI, MCC eta MEER 2016: 65)

Hasiera batean esperimentalak zirenak orokortzen dira 2013tik landa, “bai eskola publikoan bai eskola pribatu kristauan, ordu parekotasunezko irakaskuntza elebiduna jarraitzen duten kurtso ertaineko bigarren urteko ikasle guztiei aplikatzen baitzaizkie. Hizkuntza-ibilbidea markatzen duen balioztatze prozesu baten lehen urratsa da” (MI, MCC eta MEER 2016: 65). Horrela, “B1 eta B2 mailak 2013-2014an finkatuak izan dira lortu beharreko mailak bezala, bosgarren eta hirugarren mailen amaieran hurrenez hurren, irakaskuntza elebiduna eta murgiltzekoa jarraitzen duten ikasleentzako” (MI, MCC eta MEER 2016: 65).

Gogoratzea komeni da, 2009an, EEPk, Paue eta Aturriko Unibertsitateak eta Bordele III Michel Montaigne Unibertsitateak hitzarmen bat izenpetu dutela, zeinaren helburua den, besteak beste, “helduen euskara menperatze mailen ziurtatze gailu bat martxan jartzea. Hitzarmen horrek, C1 mailako ziurtatze azterketen antolaketa osoa finkatzen du. Gaur egun, lizeoko lehen mailako ikasleei irekita dauden bi saio daude urtero” (MI, MCC eta MEER 2016: 66).

Sakoneko lan horren ardura, “bai edukiei buruz bai idatzizko zein ahozko probei eta antolaketa arauiei buruz, erakunde sozial eta adituez osatutako batzorde zientifiko bati emana zaio gaur egun” (MI, MCC eta MEER 2016: 66). Zeregin horren emaitza izan da, 2015eko abenduan, ziurtatzeen aurkezpen ofiziala, “euskararen eta euskarazko irakaskuntzaren egituraketa kualitatiboaren mugimendu etengabearen aitortza markatzen duelarik” (MI,

MCC eta MEER 2016: 66). Gailu hau indartu da haur eskolan erabilitako ebaluazio tresna berezien sartzearekin.

Ebaluazio eta ziurtatze prozedurak edukitzeak bi bertute dauzka: “irakaskuntza elebidunaren eta murgiltzezkoaren eraginak objektiboki neurtzea eta euskara ikasteko ikasleek eta beraien gurasoek egindako indarrak baloratzeta” (MI, MCC eta MEER 2016: 66). Prozedura horien inplementazioak lan itzela eskatzen du bai EEPko teknikarientzat, bai irakasleentzat, bai lehen zein bigarren mailetako ikuskarientzat. “Batzorde zientifikoan parte hartu, ulermen eta espresio menperatzearen maila neurtzea ahalbidetzen duten probak asmatu, euskarri egokiak bilatu, ebaluazio liburuxken adierazpena bermatu, proba guztiak zuzendu, ahozko gaitasuna ebaluatu eta emaitzak bildu behar dira” (MI, MCC eta MEER 2016: 66).

4.5. Batezbestekoa baino emaitza hobek

Murgiltze ereduan eskolatuak diren ikasleen kasuan, Christophe Euzet eta Yannick Kerlogotek diotenaren arabera, Euskararen Erakunde Publikoak adierazi die, Hezkuntza Ministerioaren Ebaluazioaren, Prospektibaren eta Gaitasunen Zuzendaritzarekin 2019an burututako ebaluazioan, CP eta CE1eko ikasleek maila bera ala hobea daukatela erabilitako adierazle guztietan frantses hutsean ikasten duten ikasleekin alderatuta (Euzet eta Kerlogot 2021: 20).

Gauza bera gertatzen da bigarren mailan, bai Ipar Euskal Herrian bai Bretainian. Izan ere, 2019. urtean egindako ebaluazioan ageri da emaitza hobek lortzen dituztela kolegioan sartzerakoan, brebetan eta batxilergoan. Esaterako, 2019an Diwan eskoletan izena eman duten ikasleen % 99k brebeta eskuratu du, estatu mailako batezbestekoa % 87,30ekoa delarik (Bernabé eta Dubourg-Lavroff 2019: 18).

5. Legediaren eta arautegiaren aldaketa

Alabaina, ahulgune eta indargune horietatik at, irakaskuntza elebidunak legediaren eta arautegiaren eraldaketa esanguratsu batzuei aurre egin behar

izan die Molac legearen bozkarekin eta ondorengo Konstituzio Auzitegiaren ebazpenarekin, baita ere hizkuntza zein kultura gutxituen irakaskuntza arautzen duen zirkular berriarekin.

5.1. Molac legearen onarpena eta Konstituzio Auzitegiaren ebazpena

Hain zuzen ere, 2019ko abenduaren 30ean, Paul Molac diputatu bretoiak, beste diputatu batzuekin batera, hizkuntza gutxituen ondarearen babeserako eta sustapenerako lege proposamena aurkeztu zuen Asanblea Nazionalean, kultura eta hezkuntza gaiez arduratzen den batzordera bidalia izan aurretik (Assemblée Nationale 2019). Bi helburu nagusi zeuzkan: ondare immaterialaren eta aniztasun kulturalaren babesa eta sustapena, hizkuntza gutxituak horren adierazleatariko bat direlarik (Assemblée Nationale 2019: 3). Lege proposamen hau Konstituzioaren 75-1. artikulua jarraipenean kokatzen da, eta baita Frantziak izenpetu dituen nazioarteko hitzarmenen segidan ere. Hiru eremu nagusi ukitzen ditu: ondarea (1 eta 2. artikulua), hezkuntza (3, 4, 5, 6 eta 7. artikulua) eta zerbitzu publikoak (8 eta 9. artikulua).

Lege proposamenaren lehen irakurketa 2020ko otsailaren 13an egin zen. Emendakinen aurkezpenaren eta eztabaida parlamentarioaren ostean, legea onartu zen, nahiz eta 2. artikulua birformulatu zen, hezkuntzari loturiko bost artikulua bertan behera geratu eta beste bi artikulua gehitu ziren legebiltzarraren eginkizuna zehazteko (Assemblée Nationale 2020). Senatutik 2020ko abenduaren 10ean igaro ostean, bi emendakin garrantzitsu sartu ziren berriz ere lege proposamenean: bata, murgiltze ereduaren aitortzari buruzkoa, eta, bestea, derrigorrezko eskola abonuari buruzkoa. Azkenean, Asanblea Nazionalak 2021eko apirilaren 8an egin zuen bigarren irakurketan, nahiz eta Blanquer ministroa aurka posizionatu, lege proposamena bere horretan bozkatu zen (Assemblée Nationale 2021).

Lege horren onarpenak poz handia sortu zuen hizkuntza gutxituak erabiltzen diren herrialdeetan, Ipar Euskal Herrian barne. Bertako hautetsi eta hizkuntza eragileek “egun historiko” eta “garaipen garrantzitsu” bezalako

hitzak erabili zituzten. Kontua da, Hezkuntza Ministerioak bultzaturik, 61 diputatuk helegite bat aurkeztu zutela Konstituzio Auzitegian, kontsideratuz Molac legearen 6. artikulua, hau da, derrigorrezko eskola abonuari buruzkoak, ez duela Konstituzioaren 2. artikulua errespetatzen. Modu ezohikoan, Konstituzio Auzitegiak lege osoari buruzko ebazpena plazaratu zuen eta ez soilik 6. artikuluari buruzkoa. Denen harridurarako, 6. artikulua onartzarekin batera, 4. eta 9. artikulua bertan behera utzi zituen esanez Konstituzioaren 2. artikulua aurkakoak zirela. Horrek esan nahi du, besteak beste, murgiltze eredu Konstituzioaren aurkako delat (Conseil Constitutionnel 2021).

Erabaki horrek hautsak harrotu zituen hizkuntza gutxituak erabiliak diren eremuetan eta, bereziki, Ipar Euskal Herrian eta Bretainian. Beraien haserrea eta ondoeza adieraztearekin batera, tokiko hautetsiek zein hizkuntza eragileek mobilizaziorako deia luzatu zuten. Dei horri erantzunez, 2021eko maiatzaren 29an, 50 manifestazio antolatu ziren Frantzia osoan, jendetsuenak Baionan eta Guingampen suertatu zirelarik, bakoitzean 10.000 pertsona inguru batu baitziren. Sortutako kalapitaren aurrean, Jean Castex lehen ministroak bi diputaturi eskatu zien txosten bat idatz zezaten Konstituzio Auzitegiak murgiltze eredu aplikatzen duten sareengan eduki zezakeen ondorioei buruz. Txosten hori jasotzean, hizkuntza gutxituetako hezkuntza ordezkariekin biltzea hitzeman zuen. Handik gutxira, Emmanuel Macron presidentek komunikatu bat plazaratu zuen esanez hizkuntza gutxituei eta murgiltze ereduari oso atxikia dagoela. Adierazpen horien helburua giroa lasaitzea zen, kontuan izanik departamentu eta eskualde hau-teskundeak antolatuko zirela handik gutxira, ekainaren 20 eta 27an preseski (*Le Monde* 2021).

5.2. Hizkuntza eta kultura gutxituen irakaskuntzari aplikatzen zaion markoa

Konstituzio Auzitegiak hartutako erabakiak sortutako haserrea kontuan hartuz eta murgiltze eredu aplikatzen duten eskolei gutxiengo segurtasun juridiko bat eman nahiz, Hezkuntza Ministerioak tokiko hizkuntza eta kultu-

ra irakaskuntzari aplikatzen zaion markoa finkatzen duen zirkular bat bidali zien akademia errektore, akademia ikuskari, zerbitzu akademikoetako zuzendari, eskualdeetako pedagogia ikuskari eta ikastetxeetako zuzendari. 2021eko abenduaren 14an agertu zen Frantziako Agintaritzaren Aldizkarian.

Konstituzioaren 2. eta 75-1. artikuluek, Hezkuntza kodea eta Molac legea gogoratu ostean, lehen atal batean, azpimarratzen dute indarrean dagoen legediak eta arautegiak eskualde hizkuntza eta kulturen irakaskuntza faboratzen duela. Ordura arte onartutako zirkularrak (2001eko irailaren 5eko 2001-166 eta 2001-167, eta baita 2003ko ekainaren 5eko 2003-090 zirkularrak), legeak (2015eko abuztuaren 7ko 2015-991 eta 2019ko uztailaren 26ko 2019-791 legeak) eta Hezkuntza kodearen hainbat artikulua aipatzen dira (L. 312-11, L. 314-2 eta L. 442-5 artikulua, besteak beste). Bigarren atal batean azpimarratzen da hizkuntza eta kultura gutxituak sustatu behar direla eskola ibilbide osoan zehar. Horretarako, Hezkuntza kodearen L. 312-11-2 artikulua gogoratzearekin batera, hizkuntzen programei loturiko araudia eta lehen zein bigarren mailetan lortu beharreko hizkuntza mailak zehazten ditu, azterketak pasatzeko jarraitu beharreko arauak ahaztu gabe.

Hirugarren atalean, zirkularrak dio elebitasuna indartzeko premia dagoela hizkuntza gutxituen irakaskuntzan interesa duten ikasleentzat. Argiki dio, sail elebidunak aukeratzen dituzten ikasleentzat, ministerioak asmoa duela euskara eta frantsesa maila berean menpera ditzaten. Horrela dio:

Gela eta sail elebidunen helburua, haur eskolatik lizeoraino, frantsesaren eta eskualde hizkuntzaren ezagutza bera bermatzea da, izan dadila bi hizkuntzen ordutegi parekotasunaren ala murgiltze metodoa erabiltzen duen irakaskuntza elebidunaren bitartez. Murgiltzearen bidezko irakaskuntza hori, irakaskuntza elebidunaren ikaskuntza estrategia posible bat da. [Horrez gain], bi hizkuntzen praktika-denbora aldakorra izan daiteke, astean, ikasturtean ala zikloan zehar, beharren arabera. (Bulletin Officiel 2021)

Hala ere, zirkularrak gehitzen du murgiltze bidezko irakaskuntza elebiduna nahitaez hautazkoa izango dela ikaslearentzat. Bere guraso ala legezko ordezkariak metodo hori proposatzen duten zentro pedagogikoetan eskolatzeko erabakia hartzen dute, alde aurretik beharrezkoa duten informazioa

jaso ondoren. Era berean, ala eskolako langileek ala zuzendaritzak ikasleen gurasoekin eta erakundeekin erabiliko duten komunikazio hizkuntza frantsesa izango da. Aitzitik, behar izanez gero eta testuinguruaren arabera, eskualde hizkuntza ere erabiltzen ahalko da (Bulletin Officiel 2021). Azkenik, ikasle horiek frantsesaren eta eskualde hizkuntzaren erabateko ezagutza bermatzeko, ebaluazioak egingo dira.

Laugarren eta azken atalak, hizkuntza eta kultura gutxituen kudeaketa moduak finkatzen ditu. Batetik, hizkuntza maila neurtzeko, sail elebidunetan izena eman duten ikasleak erregulariki ebaluatuko dira, arreta berezia jartzen delarik CP, CE1 eta 6.eko estatu mailako ebaluazioetan. Horrez gain, Hizkuntzen goi mailako kontseiluarekin batera osatutako ebaluazio osagarriek aukera eskaintzen dute ikasleek hizkuntza lorpenen progresioa jarraitzeko, bi hizkuntzetan zein ikasketa ibilbide osoan. Bestetik, hizkuntzen goi mailako kontseiluan, sail bat hizkuntza gutxituei eskainiko zaio, jakinda kontseilu horren egingizuna dela hizkuntzen inguruko hausnarketa, kontsulta eta sustapena bermatzea. Hizkuntza gutxituen kasuan, irakaskuntza elebidunaren hausnarketa didaktiko eta pedagogikoa egiten du. Horrekin batera, akademiak laguntzen ditu irakaskuntzaren kalitatea eta praktiken koherentzia hobetzeko asmoa duten formakuntzak proposatu ditzaten (Bulletin Officiel 2021).

Beraz, zirkular horrek murgiltze ereduari gutxiengo segurtasun juridiko bat eskaintzen badio ere, ez ditu zalantza guztiak uxatzen eta ez da Konstituzio Auzitegiaren ebazpenaren maila juridiko berekoa.

6. Ondorioak

Euskara-frantsesa irakaskuntza elebidunak eta euskarazko murgiltze eredu praktikatzen duen irakaskuntzak garapen esanguratsua ezagutu dute Ipar Euskal Herrian. Hori ikusi da sail horietan izena eman duten ikasleen kopuruetan eta baita ere irakaskuntza publiko, pribatu kristau eta laiko asoziatiboaren sail kopuruetan. “Errepublikaren eskolaren birfundazioari buruzko 2013ko uztailaren 8ko legeak ahalbidetu du berrestea eskualde hizkuntzek betetzen duten tokia hezkuntza sisteman eta haren ikaskuntza errazteko administrazio publikoek erakutsi duten konpromisoan” (MI,

MCC eta MEER 2016: 72). Eskainitako giza zein baliabide finantzarioek jarrera aldaketa bat erakusten dute, nahiz eta Emmanuel Macron Frantziako Errepublikako lehendakaria hautatu zutenetik estrategia aldaketa bat nabari den, zeren, 2018-2019 ikasturterako Seaskak eskatzen zituen 25 irakasle lanpostuen sorrerari ezezkoa eman baitio, nahiz eta ikasle kopuruak nabarmen gora egin (Reuters 2018).

Edozein kasutan, irakaskuntza elebidunaren eta murgiltze ereduaren etorkizuneko erronkak aldi berean kualitatiboak eta kuantitatiboak dira: batetik, matrikulazioak handitu behar dira euskarazko irakaskuntza-eskaintza emendatuz eta eskolak beharrezkoak dituen giza eta ekonomia baliabideez hornituz; eta, bestetik, “eskola-ibilbideetan, abandonuak saihestu behar dira”, baita ere “ikasleek lortutako irakaspenen, ezagutzen eta gaitasunen kalitatearen ebaluazio indartu” (MI, MCC eta MEER 2016: 73). Horrek ekartzen du “euskal eledunak diren irakasleen kontratazioa hobetzea, egokiak diren baliabide pedagogikoen gabezia murriztea (bereziki bigarren mailan), jarraipen adierazleak edukitzea, kalitatearen ahalezko ebaluazio zein jakituntasuna indartzea” (MI, MCC eta MEER 2016: 73).

Haratago joanez, euskararen eta euskarazko irakaskuntzaren helburu nagusia, Hezkuntza Ministerioak aitortzen duen bezala, hiztun osoak sortzea da: “osoa, zeren pertsona horrek nahikoa den maila lortuko du motibazio, ezagutza eta erabilpenari dagokionez; osoa, pertsona horrek euskaraz komunikatzeko desira sentituko duelako, nahiko gaitasun izango baitu edozein ingurumenean euskaraz egiteko eta benetan erabiltzea erabakiko duelako” (MI, MCC eta MEER 2016: 73). Helburu hori betetzeko, ezinbestekoa da “hiztun oso nozioa birformulaztea itxaroten den hizkuntzaren menperatze mailari dagokionez” eta euskarazko irakaskuntza-denborari eskaintzen zaion tartea handitzea, murgiltzarekin gertatzen den bezala (MI, MCC eta MEER 2016: 73).

Bibliografia

ASSEMBLEE NATIONALE (2019). *Proposition de loi relative à la protection patrimoniale des langues régionales et à leur promotion*. 2019ko abenduaren 30a. https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/textes/l15b2548_proposition-loi.pdf

——— (2020). *Proposition de loi adoptée, par l'Assemblée Nationale, relative à la protection patrimoniale des langues régionales et à leur promotion*. 2020ko otsailaren 13a. https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/textes/115t0408_texte-adoptee-seance

——— (2021). *Proposition de loi adoptée, par l'Assemblée Nationale, en deuxième lecture, relative à la protection patrimoniale des langues régionales et à leur promotion*. 2021eko apirilaren 8a. https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/textes/115t0591_texte-adoptee-seance

AUÑAMENDI EUSKO ENTZIKLOPEDIA (2018). *Etxepare, Bernat*. <http://aunamendi.eusko-ikaskuntza.eus/fr/etxepare-bernat/ar-43824/>

BERNABE, Y., DUBOURG-LAVROFF, S. (2019). *L'enseignement en immersion d'une langue vivante régionale: le réseau Diwan, Inspection générale de l'Éducation nationale, Inspection générale de l'administration, de l'Éducation nationale et de la recherche*, note n° 2019-053, 2019ko uztaila.

BULLETIN OFFICIEL (2005). *Loi n°2005-380, d'orientation et de programme pour l'avenir de l'école, du 23 avril 2005*. <http://www.education.gouv.fr/bo/2005/18/MENX0400282L.htm>

——— (2021). *Circulaire du 14 décembre 2021 relative au cadre applicable et à la promotion de l'enseignement des langues et cultures régionales*. https://www.education.gouv.fr/bo/21/Hebdo47/MENE2136384C.htm?fbclid=IwAR09N_xMJiSAWgp-YepCuE950P5INaf3ZS6nkqB9iFpG9dbKzZrx9kQngkRI

CASTOREO, P. (1993). *Langue basque et enseignement en France, de 1789 à 1993*. Travail d'Etude et de Recherche. Pau: Université de Pau et des Pays de l'Adour.

CONSEIL CONSTITUTIONNEL (2008). *Texte intégral de la Constitution du 4 octobre 1958 en vigueur*. <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur>

——— (2021). *Décision n°2021-818 DC du 21 mai 2021*. <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2021/2021818DC.htm>

CONSEIL D'ETAT (2002). *Décision en date du 29 novembre 2001 annulant la circulaire n°2001-168 du 5 septembre 2001*. <http://www.conseil-etat.fr/Decisions-Avis-Publications/Decisions/Selection-des-decisions-faisant-l-objet-d-une-communication-particuliere/Section-du-contentieux-sur-le-rapport-de-la-4eme-sous-section-Seance-du-28-octobre-2002-lecture-du-29-novembre-2002>

COYOS, J. B. (2010). « Avancées et limites de l'enseignement scolaire de la langue basque en France », in *Les Langues Modernes*, 4. libk., 32-37.

——— (2013). « Le basque. Histoire sociale des langues de France », in KREM-NITZ, G. (dir.): *Histoire sociale des langues en France*. Rennes: Presses Universitaires de Rennes, 427-437.

——— (2018). « L'enseignement scolaire bilingue basque-français: avancées et limites », HAL, Artxiker, CNRS. <https://artxiker.ccsd.cnrs.fr/artxibo-01781091/document>

EDUCATION NATIONALE, FEDERATION SEASKA ET OFFICE PUBLIC DE LA LANGUE BASQUE (2009). *Convention entre le Ministère de l'Education Nationale, la Fédération Seaska et l'Office Public de la Langue Basque*. www.mintzaira.fr

EUZET, C., KERLOGOT, Y. (2021). *L'enseignement des langues régionales. Etat des lieux et perspectives après la décision du Conseil Constitutionnel du 21 mai 2021*. https://www.gouvernement.fr/sites/default/files/document/document/2021/07/rapport_enseignement_des_langues_regionales.pdf

GREGOIRE, H. (1794). *Rapport sur la nécessité et les moyens d'anéantir les patois et d'universaliser l'usage de la langue française*, Convention Nationale, 1794, 1-19. https://fr.wikisource.org/wiki/Rapport_sur_la_n%C3%A9cessit%C3%A9_et_les_moyens_d%E2%80%99an%C3%A9antir_les_patois_et_d%E2%80%99universaliser_l%E2%80%99usage_de_la_langue_fran%C3%A7aise

IKAS-BI (2022). *Historique*. <https://www.ikasbi.com/qui-sommes-nous/historique/>

INSPECTION GENERALE DE L'EDUCATION NATIONALE ET INSPECTION GENERALE DE L'EDUCATION NATIONALE ET DE LA RECHERCHE (2013). *Le recours à »l'expérimentation par les établissements autorisé par l'article L. 401-1 du code de l'éducation*. http://cache.media.education.gouv.fr/file/2013/92/3/2013-057-Le-recours-a-l-experimentation-par-les-etablissements_277923.pdf

LEGIFRANCE (2018a). *Loi du 15 mars 1850 sur l'enseignement «Loi Falloux»*. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000332156&dateTexte=20000621>

——— (2018b). *Loi n°51-46 du 11 janvier 1951 relative à l'enseignement des langues et dialectes locaux «Loi Dexonne»*.

——— (2018c). *Loi n° 2013-595 du 8 juillet 2013 d'orientation et de programmation pour la refondation de l'école de la République.*: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000027677984&categorieLien=id>

——— (2018d). *Loi du 30 octobre 1886 portant sur l'organisation de l'enseignement primaire.* <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGI-TEXT000006070886>

LE MONDE (2021): « Emmanuel Macron défend l'enseignement immersif des langues régionales », *Le Monde*, 2021eko maiatzaren 26a. https://www.lemonde.fr/politique/article/2021/05/26/langues-regionales-emmanuel-macron-defend-leur-enseignement_6081548_823448.html

MINISTERE DE L'INTERIEUR, MINISTERE DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION ET MINISTERE DE L'EDUCATION NATIONALE, DE L'ENSEIGNEMENT SUPERIEUR ET DE LA RECHERCHE (2016). *Rapport d'évaluation de l'Office Public de la Langue Basque.*

OFFICE PUBLIC DE LA LANGUE BASQUE (2021). *L'enseignement bilingue expliqué aux parents.* <https://www.mintzaira.fr/eu/euskara/irakaskuntza-elebiduna.html>

OFFICE PUBLIC DE LA LANGUE BASQUE, GOUVERNEMENT DE NAVARRE ET GOUVERNEMENT BASQUE (2017). *VIème Enquête Sociolinguistique Pays basque nord 2016.* http://www.mintzaira.fr/fileadmin/documents/Aktualitateak/015_VI_ENQUETE_PBN_fr.pdf:

ORONOS, M. (2020). *Le mouvement culturel basque (1951-2001)*. Bayonne: Elkar.

OYHARCABAL, B. (1999): «Euskarazko irakaskuntzaren historia: ooren eskolen il-dotik, frantses iraultzaren garaiko eskola liburuxka bat», *Lapurdim* IV, 1999: 81-105.

REUTERS (2018). « France: Les écoles en langue basque occupées le jour de la rentrée », *Reuters*, 3 de septiembere de 2018. <https://fr.reuters.com/article/topNews/idFRKCN1LJ1KX-OF RTP>

SEASKA (2022). *Kronologia.* <https://seaska.eus/eu/kronologia>

UNESCO (2010). *Atlas UNESCO des langues en danger dans le monde.* <http://www.unesco.org>

——— (2017). *Lenguas en peligro.* <http://www.unesco.org/new/es/culture/themes/endangered-languages/faq-on-endangered-languages/>

URRUTIKOETXEA, E. (2018). *La politique linguistique de la Révolution française et la langue basque.* Bayonne: Elkar.

- URTEAGA, E. (2004). *La politique linguistique au Pays Basque*. Paris: L'Harmattan.
- (2019). *La nouvelle politique linguistique au Pays Basque*. Paris: L'Harmattan.
- (2021a). *La politique culturelle au Pays Basque*. Paris: L'Harmattan.
- (2021b). «Ley Molac, decision del Consejo Constitucional y sus consecuencias», *Hermes* 70: 64-72.